

Ingmar Persson

Kvasi-informativt om kvasi-deskriptivitet

Det gläder mig att Per Lindström i senaste inlägg har lugnat ner sig tillräckligt för att kunna koncentrera sig på sakfrågorna, ty det föreligger utan tvivel oklarheter som behöver elimineras. På en väsentlig punkt ger han till synes klart besked:

En konsekvens av att begreppet *fri* inte är ett deskriptivt begrepp är att satsen på formen "H är en fri handling" saknar sanningsvärde, de är varken sanna eller falska ...

I mina ögon bidrar detta uttalande mer till att klargöra innebörden av hans tes om nämnda begrepp än något annat han har skrivit. Jag betvivlar dock att detta är vad han hela tiden haft i åtanke, för i så fall, varför bannade han mig i sin förra replik, "Perssons svårigheter" (s 19), för att föra det värdeteoretiska bruket av "icke-deskriptiv" på tal? I denna kontext menar man ju vanligen med att en sats är icke-deskriptiv just att den saknar sanningsvärde (för att dess semantiska funktion är annan än den att tillskriva något subjekt någon egenskap).

Jag övergav omgående denna tolkning eftersom jag fann den rimma illa med den parallell Lindström vill dra mellan sin syn på frihet och Humes på orsaksförbindelser. Att Hume skulle ha föreställt sig att utsagor om orsak och verkan saknar sanningsvärde förekommer mig som en mycket excentrisk läsning av honom. Jag skall strax återkomma till vad jag anser vara mer gängse och rimliga tolkningar.

Låt mig först redovisa ytterligare skäl till varför jag fortfarande finner Lindströms framställning förvirrande. När han säger sig vilja förklara varför begreppet *rund* är deskriptivt, övergår han genast till att tala om *satsen* "Jorden är rund" och hävdar att den är en beskrivning, är deskriptiv, om den är *sann*, om jorden faktiskt är rund. Följaktligen finns det utrymme att undra: vad hade hänt om denna sats, och alla andra icke-negerade indikativa satsen i vilka "är rund" figurerar som predikat, hade varit falska—hade begreppet *rund* ändå varit deskriptivt? Denna fråga besvaras inte uttryckligen här, men väl i föregående artikel när han hävdar att *enhörning* är ett deskriptivt begrepp. Svaret måste också vara jakande om den konsekvens

Lindström i ovannämnda citat drar av att begreppet *fri* inte är deskriptivt skall vara korrekt.

Mot denna bakgrund vore det följdriktigt att, grovt uttryckt, bestämma en *kvasi*-deskriptiv sats som en sats som normalt tillskrivs sanningsvärde men som faktiskt saknar det, och ett *kvasi*-begrepp som det som predikatdelen av en sådan sats "uttrycker". Lindströms bestämning är emellertid långt mer problematisk på grund av att den introducerar tankegångar som inte tidigare förekommit i diskussionen. Han påstår att man till *kvasi*-deskriptiva begrepp brukar räkna estetiska begrepp och därmed mena att det finns

inga estetiska egenskaper: de estetiska "egenskaper" hos ett konstobjekt som vi tycker oss uppfatta tillkommer i själva verket inte objektet i fråga, de är "egenskaper" som vi "projicerar på" objektet: skönheten finns i betraktarens öga.

För mitt sinne ter sig denna utläggning konfys, eftersom jag anser att man måste hålla isär följande teser:

(1) Satser som "Vasen är vacker, elegant etc" där estetiska predikat spelar predikatrollen har *inte* sanningsvärde; i likhet med imperativ, interjektioner etc är deras funktion inte att beskriva något;

(2) Dessa satser *har* sanningsvärde, men de är *falska*: de gör anspråk på att (fysikaliska) föremål har en egenskap som de faktiskt saknar (och som egentligen tillkommer objekt av en annan kategori, nämligen den mentala);

(3) Dessa satser är *sanna*, men de är sitt utseende till trots inte (avsedda som) beskrivningar av hur fysikaliska ting är "i sig själva", av vilka inneboende egenskaper de har, utan av vilka effekter de har på betraktare.

Om Lindström går på den linje som det första citatet anger, borde han ha (1) i sinnet, men det sista citatet leder i första hand tankarna till (2) eller (3). Det vanligt förekommande uttalandet att "skönheten finns i betraktarens öga" är nog snarast avsett att förneka de estetiska egenskapernas "objektivitet"—vilket görs i (2) och (3)—än (som Lindström förespeglar) deras "existens": när allt kommer omkring, om skönheten och andra estetiska egenskaper "finns" i betraktarens öga, så "finns" de. Om ett förnekande av en egenskaps existens inte fattas i enlighet med (1), vore jag i stället böjd att associera det med

(4) Satser där egenskapen till synes attribueras är *nödvändigt* falska, eftersom deras predikat (som antas "uttrycka" egenskapen) är motsägelsefullt; predikatet är därför inte applikabelt på någonting.

(2) och (3) har snarare med *kvasi*-objektivitet än med *kvasi*-deskriptivitet att göra.

Som framgår av *Of the Standard of Taste* skulle den av Lindström flitigt anlita Hume förespråka något i stil med (2) eller (3). Hume förfäktar dessutom i sällskap med många andra att så kallade sekundära kvaliteter inte heller är objektiva, inte tillkommer fysikaliska objekt oberoende av betraktare. I en passage i *A Treatise of Human Nature* skriver han t ex att moraliska kvaliteter som *dygd* och *last* liknar sekundära kvaliteter däri att de inte är "kvaliteter i objekten utan varseblivningar i medvetandet" (Selby-Bigge editionen, 2:dra utgåvan, Oxford U P, 1977, s 469). I termer av (2) och (3) skulle tanken då av allt att döma vara att satsen som "Den här flaggan är röd" antingen bör förstås som om de tillskrev ett fysikaliskt objekt en inneboende egenskap (av rödhet), vilket skulle göra dem falska (eftersom endast innehållet i synintryck kan vara röda) eller tolkas som om de påstod att objektet förorsakar röda synintryck hos (normala) subjekt, vilket skulle göra dem till sanna men subjekt-relativa påståenden.

Det vore halsbrytande att tänka sig att Hume här skulle åsyfta en motsvarighet till (1), dvs en förnekelse av att utsagor om sekundära kvaliteter har sanningsvärde. (Det längsta man kan sträcka sig till i denna väg är att göra gällande att deras sanningsvärde är obestämt så länge utsagan inte relativiseras till en bestämd klass av subjekt.) Men jag skulle ändå inte bli förvånad om Lindström inte lät sig avskräckas, för denna interpretation är inte mindre absurd än hans (implicita) antagande att Hume är av meningen att orsaksutsagor saknar sanningsvärde. Tolkningarna (2) och (3) är emellertid inte helt malplacerade i detta sammanhang, ty Hume tycks tänka sig att den nödvändighet som folk felaktigt antar sammanlänka orsak och verkan är något slags projektion av den benägenhet vi känner för att sluta oss till den senare medlemmen i ett ofta upplevt par av företeelser när vi observerar den första. Men man bör nog akta sig för att hårdra jämförelsen mellan Humes syn på moraliska, estetiska och sekundära kvaliteter å den ena sidan och hans kausalitetsuppfattning å den andra.

Om Lindströms sanna åsikt är den som kommer till uttryck i det inledande citatet, och i (1) för estetiska begrepps vidkommande, måste jag erkänna att jag i mina två tidigare artiklar har missförstått honom. Till mitt försvar vill jag dock anföra att Lindström har utgjort ett rörligt—för att inte säga irrande—mål: hans analogier med Humes kausalanalys och med estetiska egenskaper (andra dunkelheter att förglömma) är, som jag har sökt visa, mer vilseledande än vägledande. I ljuset av detta ter det sig inte osannolikt att fler oberäkneliga åsiktskast är att vänta.